

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-2.7>**Н. С. Журавська**доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри управління та освітніх технологій
Національного університету біоресурсів і природокористування України

МОТИВАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ

Статтю присвячено вивченню особливостей мотивації підготовки викладачів закладів вищої освіти у країнах Європейського Союзу, зокрема управлінських аспектів. Відзначено, що до професійних компетентностей педагогів західноєвропейські вчені відносять творче вміння науково організувати роботу, тому творчість педагогів можна і потрібно розвивати, оскільки без розкриття творчого потенціалу педагога неможливо сформувати творчу особу студента. Зазначено, що, щоб зняти бар'єри, які стримують розвиток педагогічної творчості, необхідно озброїти викладачів організаційними знаннями й вміннями, зробити творчий пошук провідним компонентом, перетворити його на одну з основних форм підвищення педагогічної кваліфікації, якості навчання і виховання студентів. Підкреслено, що у вищій освіті дедалі більшу роль відіграють «як рукоятки розвитку» практичні вміння, засновані на мотивації навчання. Наголошено, що активізація і самостійний підхід до навчання не передбачають самостійного учіння, коли роль викладача зникає або зменшується до рівня підтримки освітнього процесу. Швидше йдеться про вплив зовнішніх чинників на мотивацію навчання: різні партнери, навчальні ресурси, різний зміст і ролі та завдання, які студенти зобов'язані виконати, мають бути чітко визначені, щоб оптимізувати результати навчання. Відзначено, що зовнішні управлінські чинники, як і освітній підхід, повинні бути ретельно розроблені.

Із наших досліджень випливає, що, на думку європейських вчених-теоретиків, процес пізнання виникає на основі осмисленої мотивації, зокрема її управлінських аспектів. Мотивація пізнавальної діяльності характеризує ставлення людини до того чи іншого прояву діяльності та пов'язана з виникненням потреб у пізнанні. Навчальна інформація найбільш активно сприймається тоді, коли виникає потреба в її осмисленні, коли освітній процес пов'язаний із вирішенням проблемних ситуацій, а проблеми мають вмотивовану основу. Характеристики мотивів можуть бути різними: постійними, короткочасними, глибокими та неглибокими, обґрунтованими й помилковими тощо. Для освітнього процесу дуже поширеною є нестійкість мотивів: вони виникають, коли з'являється проблема, і згадують, коли вона розв'язана.

Ключові слова: мотивація, підготовка викладачів, управління, аспекти, управлінська стратегія.

Постановка проблеми. З метою пошуку шляхів мотивації підготовки викладачів науковці країн Європейського Союзу (ЄС) досліджують різноманітні управлінські прийоми, що сприяють формуванню мотивів до підвищення кваліфікації у викладачів закладів вищої освіти. «У свою чергу, – відзначають вчені з Великої Британії М. Сімпсон (M. Simpson) і Дж. Тусон (J. Tuson), – усе це можливе лише за наявності програмного цільового мотиваційного управління» [9, с. 23]. Варто підкреслити, що в Університетському інституті підготовки вчителів (IUFM, Франція) організовуються постійно діючі наукові семінари та колоквиуми з метою підвищення рівня професійної компетентності викладачів із залученням третіх осіб [7, с. 4–12]. Співробітники Інституту беруть участь у щорічних міжнародних Конгресах Якості Менеджменту в Системах виховання й освіти [16, с. 21] зокрема «Cimqusef-2016».

Аналіз останніх досліджень і публікацій українських (С. Гончаренко, О. Васюк, К. Корсак,

В. Майборода, М. Михайліченко, Н. Ничкало, С. Ніколаєнко, О. Сухомлинська, В. Шинкарук та ін.) і зарубіжних вчених доводить важливість висвітленої проблеми з пошуку управлінських шляхів мотивації підготовки викладачів. Італійські вчені Е. Лондіні (E. Londini), І. Ванніні (I. Vannini) (досліджували нові способи діяльності та зайнятості відповідно до умов часу; французькі (Дж. Спорер (J. Spohrer), Т. Самнер (T. Sumner), С. Бакінгем Шум (S. Buckingham Shum)) – справжню, а не уявну єдність теорії та практики; нідерландські (Г. Грант (G. Grant), П. Елбоу (P. Elbow), Т. Евенс (T. Ewens), З. Гамсон (Z. Gamson), У. Колі (W. Kohli), У. Нойман (W. Neumann), В. Олесен (V. Olesen), Д. Різман (D. Riesman)) – господарські суперечності та прогресивність наукових теорій; люксембурзькі (П. Десці (P. Descy), М. Тессарінг (M. Tessaring)), німецькі (Ф. Малик (F. Malik) та ін.), бельгійські (Х. Шулер (H. Schuler) та ін.), італійські (Г. Бертанья (G. Bertagna) та ін.) – стратегію менеджменту комплексних систем.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є вивчення особливостей мотивації підготовки викладачів закладів вищої освіти у країнах Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі статистичними даними країни Організації Економічного Співробітництва і Розвитку (OCDE), де індивіди додатково отримують вищу освіту, зможуть із часом збільшити свою продуктивність і рентабельність на 3–6% [3, с. 13–17]. Із наших досліджень випливає, що конгреси з Якості Менеджменту в Системах виховання й освіти пропонують учасникам своєчасно розглядати роль вищої освіти та досліджень у будівництві суспільства, заснованого на умінні, та встановити деякі механізми вмотивованості, щоб досягати такої мети. Для цього їм потрібно відповісти на запитання: як вища освіта і дослідження зможуть сприяти тому, щоб прийняти виклик суспільства щодо головування уміння? Підкреслимо, що учасники конгресів Якості Менеджменту в Системах виховання й освіти – це викладачі, дослідники, фахівці з виховання, політичні діячі, працівники соціальної служби, керівники навчальних закладів у ролі експертів навчання, запрошені представити результати своїх досліджень і ідей із таких тем: вища освіта між ефективністю і справедливістю; адаптація досягнень студентів до характеристик суспільства уміння; глобалізація і міжнародна мобільність – способи управління вищою освітою; фундаментальне і прикладне дослідження; управління людськими ресурсами [6, с. 4–16]; відношення з іншими складовими системами виховання й освіти.

Одним зі шляхів мотивації підготовки викладачів закладів вищої освіти у країнах ЄС є курси з наукової організації праці (НОП). Зауважимо, що ідея наукової організації праці виникла ще на початку ХХ ст. у США, а потім і в Європі (Е. Янжул, 1926 р.) [1, с. 4]. Німецькі вчені Д. Ейлер (D. Euler), Х.-Х. Кремер (H.-H. Kremer) у посібнику для практичних занять із «Дидактики навчання економіки» відзначають, що у НОП входять «не вся наука, не вся організація і не вся праця, а лише та їх частина, яка необхідна, щоб науково організована праця відбулася» [12, с. 9]. Професори Вагенінгентського університету (Т. Ланс (T. Lans), Н. Купер (H. Kupper), А.-Е. Валс (A.E.J. Wals), М. Без (M. Beuze), Ф. Герлінг-Ейфф (F. Geerling-Eijff)) звертають увагу на те, що з організаційного погляду будь-який вид цілісної педагогічної діяльності можна вимірювати за трьома групами принципів НОП (організації дії, організації вимірювання й організації прискорення) [5, с. 15]. Отож, інтелектуальні способи діяльності студенти-викладачі отримують під час самостійного пізнання особливостей педагогічної освіти на виробничій практиці.

Вчений М. Скаткін підкреслював, що для викладачів закладів вищої освіти характерний творчий шлях опанування знань «від менш глибокої сутності до більш глибокої», тобто творчий пошук, співвіднесення знань із розв'язанням життєвих проблем науки та практики [2, с. 3–9]. Нідерландські вчені Т. Ланс (T. Lans), Р.-У. Ваддер Меєр (R.W. Van der Meer) зауважують, що перший етап навчального пізнання може проходити як чуттєве сприймання конкретного й наочного матеріалу [5, с. 7]. Бельгійський дослідник Р.-Є. Славін (R.-E. Slavin) у праці «Освітня теорія – в практику» зауважує, що із психологічного погляду диференціація першочергового включення студентів у пізнання нового дуже велика, при конкретному варіанті початку пізнання цей щабель зберігає своє загальне призначення первинного пізнання для студентів, а для педагога – введення їх у нове коло проблем і питань науки, що вивчаються студентами [10, с. 8].

Бельгійські вчені В. Вінн (W. Winn), Д. Снайдер (D. Snyder) у праці «Пізнавальні перспективи у психології» називають другим етапом навчального пізнання узагальнення матеріалу й формування висновків, систематизацію й оцінку нових понять і включення їх у загальну систему знань, які склалися з цієї дисципліни, – знання перетворюються з вивчення дисципліни на особисті погляди та переконання [10, с. 51]. Італійський дослідник Р. Фарне (R. Farnè) зауважує, що викладачу необхідно домогтися, щоб обов'язково відбулося «відчуття» навчального матеріалу на теоретичному або експериментальному рівні. Тільки в цьому разі самостійна робота студентів перетвориться в ефективний засіб навчального пізнання [8, с. 10]. Варто додати, що третім етапом пізнання італійський вчений Р. Корбетта називає застосування знань і рішень до практичних завдань [15, с. 5]. У Раді Європи у Страсбурзі (1999), визначаючи базові поняття і компетентності, вчені дійшли висновку, що педагогічна практика для студентів є важливим критерієм істинності одержаних знань і засобом поглиблення і зміцнення переконань [6, с. 17–23]. Відзначимо, що тому не можна спрощувати роль педагогічної практики в навчальній діяльності, яка є засобом пізнання науки й життя й на цій основі може служити методом опанування професійного досвіду [1, с. 12]. Отже, під час виконання завдань із педагогічної практики важлива роль належить мотивації.

Варто додати, що важливим мотивом для отримання вмінь і навичок студентами-викладачами закладів вищої освіти факультету Освітніх наук університету Туріна [15, с. 21–22] Рієону П'ємонт (Італія) є отримання ними спеціальної підготовки (Lauree specialistiche) з освітньої програми «Освіта викладачів: освітні процеси і безперервна освіта»

(formazione dei formatori № 65). Кандидати повинні володіти інформацією щодо досліджень із питань конкуренції: щодо суб'єкта в дорослому віці в суспільно-культурному контексті, в якому він діє; прийомів конкурентоспроможності. Отож, мотивація з набуття викладачами вміння із навчання конкурентоспроможних фахівців [4, с. 333–339] допоможе виконувати завдання у всіх секторах безперервної освіти та навчання дорослих.

Нашими дослідженнями встановлено, що підвищення кваліфікації викладачів є теж важливою мотивацією в отриманні педагогічних умінь і навичок. Професор університету освіти Мачерати (Італія) Стефано Пільяпоко, директор проспекту «Удосконалення викладачів галузевого спрямування» вважає, що дидактична діяльність відбуватиметься під час фронтальних занять, практичних вправ у лабораторії з використанням технологічних мультимедійних інструментів освіти на відстані. Зауважимо, що освітня програма передбачає 750 годин сукупного зобов'язання, поділеного на 150 годин дидактичної, 200 годин дистанційної і 400 годин самостійної роботи, тобто на 30 університетських кредитів [14, с. 8–10]. Зауважимо, що мотивом у викладачів Центру Експертизи Освітніх Технологій Відкритого Університету Нідерландів до вивчення магістерської програми «Активізація навчання» є розгляд навчання як освітнього проєкту, коли студенти повинні хотіти вчитися і бути ініціативними [5, с. 12–15].

Первинна мета програми факультету психології та освітніх наук у Католицькому університеті Leuven (Бельгія), який був формально заснований у 1967 р., полягає в тому, щоб забезпечити студентів-викладачів без попереднього досвіду в освітніх заняттях професійними компетентностями щодо навчання фахових дисциплін із метою їх подальшої кар'єри в управлінні освітньої установи середньої ланки. Цього можна досягнути завдяки глибоким знанням з однієї або багатьох дисциплін Католицького Університету Leuven (Бельгія). Освітня програма має 45 кредитів: основні, методологічні та додаткові дисципліни; теза магістра (ще 15 кредитів) пишеться студентами під керівництвом старшого співробітника факультету [13, с. 4–6]. До кінця навчання програми студент отримує компетентності:

– фундаментальне розуміння академічного підходу до освітніх моделей і відносин між ними; припущення, які впливають на індивідів і суспільство; методологію, спрямовану на визначення, розташування і рішення педагогічних проблем, етичних аспектів академічної та професійної практики; знання доречних дидактичних дій в освітньому дослідженні й у конкретній галузі;

– навички з аналізу практичних і теоретичних проблем щодо перспектив педагогіки; установки, виконання й оцінки академічного дослідження; вміння використовувати і / або проєкт інструментів для оптимізації практичних ситуацій; навички критичного віддзеркалення у змісті практичних втручань; уміння поєднувати теоретичні концепції з практичними діями; навички з розвитку і керівництва новинами; навички дидактики; знання психології та технології навчання, включаючи освіту професіонала продовженої освіти тощо.

На підставі законодавства Люксембургу міністр національного виховання і професійної підготовки щороку виділяє загальну кількість викладачів, яким потрібне педагогічне стажування у Люксембурзькому університеті [17, с. 23–31], й організовує їх набір. Способи діяльності для викладачів визначають галузі, яким призначаються майбутні викладачі [11, с. 6–8].

Висновки і пропозиції. Отже, від умілого розпорядження потенціалом людських ресурсів залежить прогрес усієї світової спільноти, який, у свою чергу, залежить від безлічі управлінських чинників макро- і мікросередовища, зокрема від мотивів вибору навчальних дисциплін, від рівня викладацької майстерності, якісного перетворення системи освіти й орієнтації людини на уміння засвоєння і практичного застосування отриманих знань.

На завершення висвітлення шляхів мотивації підготовки викладачів узагальнимо результати нашого пошуку: сучасний викладач фахових дисциплін, щоб відповідати кваліфікаційним вимогам, повинен володіти такими компетентностями, як:

– розвиток умінь і навичок, формування відносин, необхідних для безперервної освіти (володіти загальнонавчальними уміннями і навичками, навичками роботи з інформацією, бути зацікавленим і відповідальним за свою безперервну освіту);

– розвиток конструктивного мислення (мислити критично і діяти логічно, щоб оцінювати ситуації, вирішувати проблеми й ухвалювати рішення; розуміти і вирішувати проблеми, а також використовувати одержані результати; ефективно використовувати різні технології, дидактичні інструменти, інформаційні системи; одержувати та використовувати спеціальні знання відповідних галузей);

– розвиток умінь і навичок, необхідних для ефективної комунікації (розуміти і говорити тією мовою, якою здійснюється трудовий процес, зокрема знати й іноземні мови; уміти слухати, щоб розуміти і навчатися; уміти ефективно писати тією мовою, якою здійснюється трудовий процес);

– формування позитивного ставлення до себе і навколишнього світу (самоповага й впевненість у собі; чесність, цілісність і особиста етика; позитивне ставлення до навчання, свого розвитку, здоров'я; ініціативність, енергія і наполегливість у роботі; уміння ставити цілі, визначати пріоритети в роботі й особистому житті; уміння планувати й управляти часом, грошима й іншими ресурсами для досягнення цілей; звітність за практичні дії – громадянськість – відповідальність за навколишню природу = сталість розвитку; адаптивність; позитивне ставлення до змін; визнання феномену людської різноманітності та наявності індивідуальних особливостей, відмінностей у людей, а також шанобливе ставлення до цього; творчість, здатність виявляти і пропонувати нові ідеї);

– формування умінь і навиків співпраці та роботи в команді (розуміти цілі організації та робити свій внесок у їх досягнення; розуміти культуру групи й успішно в ній працювати; планувати й ухвалювати рішення спільно з іншими членами команди).

Список використаної літератури:

1. Журавська Н.С. Організація самостійної роботи студентів сільгосптехнікумів (на матеріалах предметів агрономічного циклу). Київ : НАУ, 1995. 24 с.
2. Кубіцький С.О. Деякі аспекти оцінки якості підготовки конкурентоспроможного фахівця в Україні та за її межами. Київ : НМЦ. 2011. Вип. 27. С. 3–9.
3. Шинкарук В. Гуманітарне співробітництво між Україною та Грецією. Діалог культур: Україна – Греція: культурна політика XXI ст. в європейській ретроспективі. *Діалог культур: Україна – Греція* : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–23 вер. 2016 р.). Київ, 2016. С. 13–17.
4. Яцук С. Формування професійно-правової компетентності студентів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Педагогіка, психологія, філософія*. 2016. № 253. С. 333–339.
5. Boshuizen E. Program MA “Activization of training”. Amsterdam : Open University of Netherlands, 2019. 67 p.
6. Caisse des depts et consignations, Mairie-conseil, “Colleges et lycee, partenaires des territoires ruraux: des projets communs pour l'avenir des jeunes” / la Documentation française. Paris : ESF, 1997. 295 p. URL: <http://www.education.gouv.fr>.
7. Foire Aux Questions IUFM. Paris : IUFM, 2018. 87 p. URL: <http://www.education.gouv.fr/siac/siac1>.
8. Farne R. Buona maestra TV: la RAI e l'educazione da Non e mai troppo tardi a Quark. Roma : Carocci, 2013. 157 p.
9. Gourley B. Preparation of teachers in England and Wale. London : Open University, 2018. 79 p. URL: <http://www.open.ac.uk>.
10. Hilde Van K. Teacher Training Programma in Bioscience Engineering. Organisation and Policy of Education. Gent : University Gent, 2019. 56 p.
11. Le programme d'etude de la preparation des professeurs, en fonction de la branche de l'etude de la faculte de la Linguistique, la litterature, les sciences humaines, l'art et la formation (FLSHASE). Luxembourg : L'universite de Luxembourg, 2019. 68 p. URL: http://www.de.uni.lu/formations/flshase/formation_continue_letzebuergesch_als_friemsprooch/programme.
12. Kremer H.H., Kupper H.A.E. Die didaktische Forschung aus den Fachdisziplinen auf der Fakultet der ekonomischen Wissenschaften der Universitet Padeborna. Padeborn : Universitet Padeborn, 2018. 78 s. URL: <http://pbfb5www.unipaderborn>.
13. Masschelein J. Master of Educational Studies. Teaching activities. Leuven : University Leuven, 2019. 70 p. URL: <http://www.kuleuven.be/onderw>.
14. Mouci M. Progettazione didattica – orientamento e familiarizzazione con l'ambiente; competenze del docente e filosofia educativa; instructional design. Macerata : Magnifico Rettore Università degli Studi di Macerata, 2019. 102 p. URL: <http://www.unimc.it/>.
15. Rosso L. Formazione dei formatori. Turin : University Turin, 2019. 56 p. URL: <http://www.unito.it/>.
16. The report of Structures of Qualifications and Credits for Wales (CQFW). Cardiff : CQFW, 2007. 278 p.
17. Vebe J.-M., Delagardel J.-K. La formation pedagogique a l'universite du Luxembourg.- Luxembourg. Luxembourg : L'universite du Luxembourg, 2015. 451 p.

Zhuravska N. Motivation of teacher training in the countries of the European Union: management aspects

The article is devoted to the study of the peculiarities of motivation of teacher training in higher education institutions in the European Union, in particular management aspects. It is noted that the professional competencies of teachers include Western European scientists' creative ability to scientifically organize work, so the creativity of teachers can and should be developed, because without disclosing the creative potential of the teacher cannot form a creative personality of the student. It is noted that in order to remove barriers that hinder the development of pedagogical creativity, it is necessary to equip teachers with organizational knowledge and skills, make creative search a leading component, turn it into one of the main

forms of pedagogical training, quality of education and upbringing. It is emphasized that in higher education, practical skills based on learning motivation play an increasing role "as handles of development". It is emphasized that the activation and independent approach to learning does not involve independent learning, when the role of the teacher disappears or decreases to the level of support for the educational process. Rather, it is the influence of external factors on learning motivation: different partners, learning resources, and different content and the roles and tasks that students are required to perform must be clearly defined to optimize learning outcomes. It is noted that external management factors, as well as the educational approach, must be carefully developed. From our research it follows that according to European theorists, the process of cognition arises on the basis of meaningful motivation. Motivation of cognitive activity characterizes a person's attitude to a particular manifestation of activity and is associated with the emergence of needs for cognition. Educational information is most actively perceived when there is a need to understand it, when the educational process is related to solving problem situations, and problems have a motivated basis. The characteristics of motives can be different: permanent, short-term, deep and shallow, reasonable and erroneous, and so on. Instability of motives is very common in the educational process: they arise when a problem arises and fade when it is solved.

Key words: *motivation, teacher training, management, aspects, management strategy.*